

LEGIslaȚIA: PRINCIPALELE ETAPE DE DEZVOLTARE A PROCEDURII ÎN ORDONANȚĂ

Vasile CREȚU, doctor în drept, conferențiar universitar

Ilona JOSANU, magistru în drept

SUMAR

În lucrarea de față autorii prezintă analiza detaliată a evoluției procedurii în ordonanță în cadrul diferitor sisteme de drept aplicabile pe teritoriul actual al Republicii Moldova. Sunt evidențiate principalele momente istorico-juridice care au condus la modificarea, ajustarea și chiar excluderea procedurii în ordonanță din conținuturile codurilor de procedură civilă. Lucrarea conține detalii asupra categoriilor de pretenții care, tradițional, erau examinate în procedura în ordonanță și ordinea procesuală de examinare a cauzelor pe parcursul diferitor etape de evoluție a procedurii în ordonanță.

Cuvinte-cheie: procedura în ordonanță, ordonanța judecătorească, etapele de dezvoltare ale procedurii în ordonanță.

Perceperea procedurii în ordonanță, în integritatea sa, este de neconceput în afara analizei istorice a apariției acesteia, a principalelor etape de dezvoltare, dar și a viitoarelor tendințe de aplicare a ei.

Procedura în ordonanță își are rădăcinile în dreptul privat roman. Prin parcurgerea celor trei etape de dezvoltare – de la procedura legisațiunilor, aplicată în epoca veche, la procedura formulară, în epoca clasică și, ulterior, procedura extraordinară, dezvoltată în epoca post-clasică – mărturisește despre tendința simplificării pe parcursul secolelor a procedurii judiciare. De-a lungul timpului, magistrații (rolul cărora era îndeplinit de pretori sau de către guvernatorii de provincie) dispuneau de două puteri: *imperium* – puterea de a lua anumite măsuri

LEGISLATION: MAIN STAGES OF DEVELOPMENT THE ORDINANCE PROCEDURE

SUMMARY

The authors of this paper present a detailed analysis of the evolution process of the writ proceedings within different systems of law applied throughout the current territory of the Republic of Moldova. This work also highlights main historical moments that led to the modification, adjustment and even removal of the writ procedure from the content of civil procedure codes. The paper provides details on categories of claims that traditionally were part of the writ proceedings and the trial in writ proceedings cases at different stages of evolution of the writ proceedings.

Key-words: writ proceedings, writ, stages of development of the writ proceedings.

în afara procesului și *jurisdictio* – puterea de a oferi un judecător părților în proces.¹

Conform prerogativei *imperium*, pretorul putea folosi unul din următoarele mijloace procedurale pentru a soluționa pricina, fără a dispune intentarea, la propriu, a unui proces de judecată: a) stipulațiunile pretoriene (*stipulationes praetoriae*), b) interdictele (*interdicta*), c) trimiterea în posesiune a lucrurilor (*missio in possessionem*) și d) repunerea în situația anterioară (*restitutio in integrum*).²

Considerăm că în dreptul privat roman anume interdictele, în calitate de mijloc procesual de apărare a drepturilor subiective civile dispus de către pretor, reprezintă prototipul ordonanței judecătorești actuale. Cu ajutorul interdictului, pretorul ordona încetarea imediată a oricăror acțiuni ce încălcau interesele cetățeanului. La început, pretorul emitea interdicte după cercetarea faptelor și acestea aveau un caracter necondiționat, constituind un ordin categoric din partea pretorului. Ulterior, însă, odată cu creșterea volumului de lucru, pretorii au început să emită interdicte fără verificarea faptelor, interdictele având deja caracter de dispoziție condiționată, iar puterea juridică a interdictului pretorian se manifesta în situația când se adevereau faptele la care se referea petiționarul în cererea sa de eliberare a interdictului.³ Dacă persoana împotriva căreia era emis interdictul contesta interdictul, fără a părăsi sediul pretorului, și solicita numirea unui judecător, această cerință urma a fi satisfăcută. Judecarea pricinii putea duce fie la confirmarea interdictului (și atunci el se transforma din dispoziție pretoriană condiționată în necondiționată), fie la achitarea pârâtului.⁴

¹ Jakotă Mihai Vasile, *Dreptul Roman*, Vol. I, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1993, pag. 111.

² Sâmbrean Teodor, *Drept Roman. Principii. Instituții și Texte celebre*, Casa de editură și presă Șansa, București, 1994, pag. 31.

³ Новицкий И.Б. *Римское право*, Москва, 1997, стр. 44.

⁴ Римское частное право под ред. Новицкого И.Б. и Перетерского И.С., Москва, 1994, стр. 61.

După cucerirea Daciei de către Imperiul Roman, care a avut loc după cele două războaie duse de către Decebal în anii 101-102 și 105-106 e.n., și până la retragerea trupelor romane către a. 275 e.n., atestăm răspândirea culturii, limbii, dar și institutelor de drept roman. Evoluția Daciei Romane în plan juridic se caracteriza prin aplicarea, în paralel, a două sisteme juridice: *dreptul (cutuma) geto-dac* – pentru relațiile dintre daci, și *dreptul civil roman (ius civile)*, care se aplica numai cetățenilor romani, precum și a unei subdiviziuni a dreptului civil roman – *dreptul ginților (ius gentium)*, aplicat în relațiile dintre cetățenii romani/latini și peregrini, cât și în relațiile dintre peregrini.

În Dacia Romană dreptul roman a fost aplicat nu în formula sa clasică pură, ci cu unele devieri condiționate de necesitățile practice ale provinciei. Sistemul de drept roman, impus după cucerirea Daciei, era superior cutumei geto-dacice și a fost suprapus acesteia, dar nu în întregime, ci păstrând unele evidențe ale obiceiului juridic local, astfel constituind, pe viitor, principalul izvor al dreptului românesc.

După retragerea trupelor romane din provincia Dacia Romană, este greu de trasat existența aplicării în continuare a instituției de drept procesual civil, care face obiectul prezentului studiu, întrucât nu s-au păstrat careva dovezi scrise detaliat în materie de procedură civilă. Normele nescrise, bazate pe cutumele geto-dacice, și normele de drept roman aplicate în specificul din provincia Dacia Romană privind relațiile private (normele de drept public prevăzute de dreptul roman au dispărut odată cu dispariția statului, după retragerea trupelor romane din provincie) au fost ulterior preluate de primele formațiuni politice de tip feudal, care le-au conferit caracter juridic. Normele pe care se efectua judecata erau numite de români „lege” de la latinescul „re-ligio”, în sensul de a fi legat prin credință și conștiință, obicei, și au fost formate ca „legi românești” timp de multe secole, în special – datorită respectării și păstrării lor în interiorul obștii sătești. Această lege a țării (*ius valachorum*) reprezenta un complex de norme nescrise, rezultate din vechile obiceiuri geto-dacice și din dreptul roman vulgar, aplicate unitar din punct de vedere geografic și comune tuturor românilor, fiind un drept ce viza oamenii legați de pământ, moșie și hotarele acestora. De aici și sensul atribuit de strămoșii noștri cuvântului „hotărâre”, care provine de la „hotar”, ceea ce dovedește că cele mai multe procese de judecată priveau fixarea hotarelor. Doar prin extensiune deciziile au început să se numească hotărâri judecătorești, politice etc., iar „moșia”, etimologic, provine de la proprietatea moștenită de la moș.⁵ Legea Țării, numită, de altfel, și obicei al pământului, reprezenta un drept complex ce reglementa relațiile sociale la nivel de obște, vizând normele de conduită și de conviețuire socială, cuprinzând atât norme de drept public referitoare la organizarea și conducerea societății, cât și norme de drept

privat, ce vizau problemele persoanelor particulare – proprietatea, moștenirea, familia etc. Acest sistem de drept nescris, cu sens de obicei juridic, a fost unul flexibil și, pe parcursul timpului, s-a dovedit a fi receptiv la noile necesități ale comunității, drept exemplu fiind reglementarea de la bun început a proprietății devălmașe, iar ulterior, odată cu diferențierea pe clase sociale, instituirea noilor prevederi care ofereau posibilitatea de a ieși din devălmașie prin preferința de cumpărare și răscumpărare, și oficializarea justiției odată cu dezvoltarea statelor feudale. În Legea Țării procesul de judecată cunoștea contradictorialitatea, iar atribuțiile de judecată erau exercitate de către domn (jude, cneaz, voievod), alături de Sfatul domnesc (oamenii buni și bătrâni). Ceata de oameni vrednici judeca abaterile obișnuite, urmărea executarea sancțiunilor date de oamenii buni, depunea mărturia, jura pentru bunul nume al părții din proces. Ceata de flăcăi judeca satirice abaterile morale, în spiritul opiniei publice sătești.⁶ Domnul era judecătorul suprem, însă hotărârile erau pronunțate în nume propriu și nu aveau autoritatea de lucru judecat. Astfel, același proces putea fi rejudecat de către domnitorul următor sau chiar de același domnitor, de exemplu – în baza invocării apariției de probe noi. Atribuțiile legislative erau de asemenea exercitate de domn, care emitea hrisoave cu caracter individual, acte unipersonale de dispoziție ce vizau aplicarea normelor de drept în anumite situații concrete și hrisoave cu caracter general, prin care erau introduse reglementări juridice noi, fiind, în acest sens, un fel de izvoare de drept.

Pe parcursul secolelor XIV-XVII, cutuma – obiceiul juridic, numit Legea Țării (legea pământului) – a fost aplicată în continuare, fiind modificată și completată, astfel încât unele obiceiuri s-au păstrat, iar altele au fost adaptate la noile realități ale timpului.

Concluzionând asupra acestei perioade de dezvoltare a dreptului cutumiar românesc, putem doar presupune că prototipul procedurii în ordonanță, preluat din dreptul privat roman sub forma de interdicte sau acte de dispoziție unipersonale ale magistratului, a continuat să se aplice în continuare. Această presupunere se bazează pe evidențele scrise în normele de drept adoptate în perioada următoare de dezvoltare.

Pe teritoriul actual al țărilor românești legile scrise apar abia în a doua jumătate a secolului XV, urmare a conturării tot mai clare a instituției domniei, care de acum încolo se asocia cu puterea statului și, evident, fiind resimțită necesitatea consolidării și uniformizării numeroaselor cutume.

Începutul secolului XVIII înregistrează un puternic declin în țările românești pe plan de autonomie politică, urmare a alianțelor politice îndreptate contra Imperiului Otoman încheiate de către domnitorii Dimitrie Cantemir și țarul Petru I – Tratatul de la Luțk (13 aprilie 1711), precum și o serie de tratate secrete încheiate cu Imperiul Habsburgic de către Constantin Brâncoveanu în cei 26 ani de domnie (1688-1714), fapte ce au dus la pierderea încrederii din partea sultanului turc și anularea prerogativei

⁵ Florin Negoită, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Fundației România de Măine, București, 2005, în *Sinteze: Anul I – Învățământ la distanță*, Facultatea de Drept și Administrație Publică, coordonator Ioan Condor, București, editura Fundației România de Măine, 2005, pag. 63.

⁶ Aramă Elena, Coptileț Valentina, op. citată, pag. 45.

de alegere a domnitorilor, care a fost înlocuită cu numirea, nemijlocit de către Imperiul Otoman, a domnitorilor din rândul familiilor grecilor din cartierul Fanar al Constantinopolului. În urma schimbărilor politice produse, institutia de domnie a fost limitată în funcțiile sale pe plan extern, fiindu-i retras dreptul de a duce propria politică externă, dar păstrându-și atribuțiile pe plan intern în domeniul judecătoresc, puterea domnitorului, ca judecător suprem, fiind, practic, nelimitată. Atribuțiile legislative ale domnitorului se măresc semnificativ. Astfel, domnitorul trebuia să întărească prin hrisov domnesc pravilele, să aprecieze importanța diferitor izvoare de drept, obiceiurile puteau fi aplicate numai cu aprobarea domnitorului.⁷ S-a păstrat în continuare și Sfatul domnesc, ca organ consultativ permanent pe lângă domnitor. Pe parcursul secolului XVIII, Sfatul domnesc dobândește și unele atribuții judecătorești speciale – unele din secțiile acestuia, numită Divan domnesc, i-au fost oferite prerogativele de instanță superioară de judecată. Însăși sistemul de drept se caracteriza prin existența unei multitudini de legiuri și cutume (obiceiuri juridice). Astfel, exista legea scrisă, constituită din mai multe colecții de legi laice și canoane bizantine, alături de un șir de prevederi preluate din legislația europeană (cu precădere – franceză și austriacă), aplicate de domnitorii fanarioți. Cutuma și-a păstrat și ea aplicabilitatea, în ciuda diverselor reglementări juridice scrise. Aceste două sisteme de drept au fost aplicate în paralel, în lipsa oricăror încercări de combinare a lor într-un corp de legi integrat. Prima încercare de codificare atestată este cea a domnitorului Ștefan Racoviță (1764-1765), care a poruncit reunirea într-un singur cod a legilor imperiale laice și canonice bizantine, legii domnești și Legii Țării cu scopul de a servi ca manual practic pentru judecători. În anul 1780 domnitorul Alexandru Ipsilanti a pus în aplicare o primă condică de legi, scrisă în limba română și greacă, numită *Pravilniceasca condică*, care a reunit *Legea Țării*, *Basilicalele* (legile imperiale ale Bizanțului), *povețele* (jurisprudența de atunci) și *ideile doctrinale promulgate de Montesquieu și Cesare Beccaria*. Acest cod conținea, în special, norme privind organizarea instanțelor judecătorești, norme privind procesul de judecată, dar și unele prevederi de drept civil.

Sub aspect de evidență scrisă a prototipului procedurii în ordonanță, prezintă interes deosebit încercarea de codificare a legislației, întreprinsă de Constantin Mavrocordat prin adoptarea la 28 decembrie 1785, la Iași, a *Sobornicescului hrisov*, cu titlul *Hrisov domnesc de întăritură*. Hrisovul reglementa regimul daniilor de pământ, moșii, case, vițeide-vie, în legătură cu care existau multe litigii în acea perioadă. Potrivit Legii Țării, rudele și vecinii celui care vindea pământul aveau dreptul de *protimis* (drept de precumpărare și răscumpărare), instituit în scopul împiedicării străinilor de a pătrunde pe pământurile ce aparțineau obștii satului. Prin înlocuirea contractelor de vânzare-cumpărare cu danii verbale sau scrise, acest drept însă a început să fie ocolit, astfel mulți străini devenind proprietari de pământuri în interiorul obștei sătești. Prin *Sobornicescul hrisov* daniile care ascundeau vânzări de pământ au fost oprite

(interzise). În special, în ceea ce privește trecerea dreptului de proprietate la creditor în urma neexercitării de către debitor a dreptului de răscumpărare a pământului, în *Sobornicescul hrisov* era scris: *creditorul care deține în gaj pământ, viță-de-vie sau țigani, la atingerea termenului când debitorul urma, conform documentului scris emis de acesta, să-i acorde dreptul de a deveni proprietar al bunurilor gajate, în caz de neplată a sumelor împrumutate de către debitor, nu dispune de dreptul de a intra în posesia acestora până la anunțarea Divanului, care va dispune public dreptul său în temeiul acestuia (documentului – n.a.).*⁸ Conchidem că aceasta este evidența certă și atestată a procedurii judiciare simplificate, manifestate prin atribuirea unui drept de proprietate în baza documentului scris prezentat de către creditor Divanului, care îndeplinea, după cum am menționat, atribuții de instanță superioară. Așa cum reiese din textul enunțat, confirmarea de către instanța de judecată a dreptului de proprietate asupra pământului gajat se realiza în baza prezentării de către creditor a documentului scris, emis de debitor la gajare, nefiind necesare alte probe și nici prezența părților în proces – cerințe care se aplicau, de regulă, în procesul de judecată în acea epocă. Așa cum s-a afirmat în literatura de specialitate, *Sobornicescul hrisov* era un act cu caracter normativ, unica lege în sensul deplin al cuvântului. Conținea dispoziții cu privire la două categorii de relații sociale pe care le reglementa (bunuri imobile și persoane), iar dispozițiile sale nu se aplicau retroactiv, astfel încât „toate daniile de moșii, de vii, de locuri de casă, de țigani sau de alte averi, fiind drepte și cu cale, fără a se da pricini de gâlceavă sau jalbe, au rămas statornicite și întemeiate”⁹. *Sobornicescul hrisov* a fost un act normativ important atât în epoca fanarioasă, cât și după, inclusiv și pentru Basarabia, fiind o dovadă a eforturilor legislative ale epocii date în vederea lichidării premiselor abuzului de drept.¹⁰ Puterea juridică a *Sobornicescului hrisov* este subliniată și de alți autori, care precizează că legi locale ale Basarabiei, în adevăratul sens al cuvântului, puteau fi considerate numai hrisoavele domnitorilor Moldovei care au fost adoptate până în anul 1812, puterea lor juridică fiind menținută și după acea dată, urmare a recunoașterii lor de către Imperiul Rus prin decretele din 1813, 1818 și 1825. M. A. Linovschi menționa că lege civilă poate fi considerat numai *Sobornicescul hrisov* din anul 1785, iar cea mai mare parte din celelalte hrisoave ale domnitorilor Moldovei prevedeau soluționarea cauzelor legate de drept privat și au rămas nepublicate.¹¹

⁸ Местные законы Бессарабии, полный систематический сборник местных Бессарабских законов Арменопула, Доница, Соборной Грамоты Маврокордата и ручной книги о браках, Составитель присяжный поверенный округа Одесской Судебной Палаты С.М. Гросмань, Санкт-Петербург, 1904, стр. 324.

⁹ Lupașcu Zinaida, *Instituțiile politice și cele juridice din Basarabia (1812-1917)*, Chișinău, editura Arc, 2004 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"), pag. 82-83.

¹⁰ Aramă Elena, Coptileț Valentina, op. citată, pag. 92.

¹¹ М.А. Линовский, Рапорт Государственного Комитета от 10 апреля 1826, Санкт-Петербург, стр. 28 citat de Lupașcu Zinaida în *Lucrarea Instituțiile politice și cele juridice din Basarabia (1812-1917)*, Chișinău, editura Arc, 2004 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"), pag. 85.

⁷ Ibidem, pag. 88

Pe lângă acest monument de drept, ținem să menționăm și alte lucrări importante care au marcat dezvoltarea ulterioară a legislației autohtone. Manualul pravi-listului Andronache Donici, tipărit în 1814 la tipografia Mitropoliei din Iași, a fost zămăslit ca o codificare a legilor existente, pregătit pentru a servi judecătorilor la luarea hotărârilor. Manualul este scris în limba română, are o structură modernă, fiind structurat în 42 de capitole, iar dispozițiile sale sunt întemeiate pe legislația romano-bizantină. Urmează Hexabiblu lui Armenopol (1345), obiceiul pământului și vechile legi românești, inclusiv Sobornicescul hrisov, care vizează, în particular, organizarea judecătorească, unde găsim norme privind judecătoria, numirea judecătorilor și comportarea acestora în exercitarea funcției, norme cu privire la reclamant și pârât, precum și viziuni privitoare la pravilă și dreptate, reguli de comportare în societate. Totuși, manualul lui Andronache Donici nu a fost niciodată adoptat oficial și a fost tipărit fără aprobarea domnitorului, drept pentru care nu este recunoscut ca și corp de legi, ci anume manual pentru judecători și practicieni, titlul său deplin fiind *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile, spre înlesnirea celor ce se îndeletnicesc întru învățătura lor, ci trimiterea către cartea, titlul, capul și paragraful împărăteștilor pravile*.

După anexarea de către Imperiul Rus în baza Tratatului de pace de la București (16 mai 1812) a teritoriului Moldovei cuprins între Prut și Nistru, numit ulterior Basarabia, organizarea judecătorească a fost supusă reformelor. Acestea au condus la înlocuirea treptată a legislației locale cu legile Imperiului Rus, în pofida faptului că însăși în primul act de administrare a Basarabiei – Regulamentul provizoriu din 1812, cât și în Regulamentul privind instituirea administrației provizorii a Basarabiei din 23 iulie 1812, era recunoscut caracterul autonom al regiunii, iar în paragraful VI al acestuia se stipula expres că locuitorilor regiunii Basarabia le sunt lăsate „propriile legi”.¹² Ultimul însă a fost de curând abrogat prin Ucuzul țarului din 29 februarie 1828, conform căruia regiunea Basarabia era lipsită de autonomie și pe teritoriul său urmau să se aplice legile Imperiului Rus. Actele ulterioare, Regulamentul din 2 februarie 1813, Ucuzul imperial din 21 august 1813 referitor la organizarea eparhiei Chișinăului și Hotinului, Așezământul constituirii regiunii Basarabia din 1818 și Instituția pentru conducerea regiunii Basarabia din 1828 au reconfirmat această poziție. Deoarece noțiunea de legi locale era confuză și imprecisă, Consiliul Suprem al Basarabiei, în instrucțiunile sale către instanțele de judecată basarabene, recomanda soluționarea litigiilor în baza obiceiului pământului, Bazilicalelor și Hexabiblului lui Armenopol.¹³ Ulterior, când Senatul Imperiului Rus a cerut să i se prezinte legile locale, Consiliul Suprem al Basarabiei a prezentat Hexabiblu lui Armenopol, Manu-

alul juridic al lui Alexandru Donici, Sobornicescul hrisov al lui Alexandru Mavrocordat și Așezământul constituirii regiunii Basarabia din 1818, precizând că obiceiurile pământului și colecția deciziilor domnitorilor nu sunt sistematizate și codificate.¹⁴

În anii 1860-1870 au fost întreprinse reforme de anvergură care au dus la modificarea justiției și elaborarea noilor acte legislative. Spre sfârșitul anului 1861 Alexandru al II-lea a poruncit Cancelariei de Stat să întocmească bazele noii organizări judecătorești. Ca rezultat, la 20 decembrie 1864 în Rusia au fost aprobate Statutul procedurii judiciare penale și Statutul procedurii civile, iar la 22 aprilie 1869 Consiliul de Stat al Imperiului Rus a permis aplicarea statutelor sus-numite pe teritoriul Basarabiei.¹⁵ Capitolul VII al Secțiunii I din Cartea a doua a Statutului procedurii civile din 1846 conținea norme privind procedura judiciară redusă, reglementată prin articolele 348-365. Procedura judiciară redusă se aplica în toate cazurile când părțile litigante erau de acord cu aplicarea acesteia și cu condiția că instanța de judecată nu întâmpina careva impedimente deosebite de aplicare a acestei proceduri judiciare. Regulile de examinare redusă a litigiului aveau menirea de a facilita nemijlocit procesul de examinare judiciară a cazului, dar și de a contribui la comoditatea părților aflate în litigiu.¹⁶ Per a contrario, normele ce prevedeau procedura judiciară obișnuită se aplicau în măsura în care nu existau prevederi speciale stabilite în cadrul procedurii reduse. Art. 349 al Statutului de procedură judiciară civilă din 1846 prevedea lista exhaustivă a categoriilor de cauze (în total, șase la număr) care urmau să fie examinate conform regulilor procedurii reduse: 1) acțiunile privind mărfurile și proviziile luate cu datorie, închiriere de case, apartamente și diferite alte încăperi, locațiune servicii de servitori și oricare alte lucrări executate de către meseriași și meșteșugari, lucrări cu ziua etc.; 2) acțiunile privind darea și primirea spre păstrare a banilor sau ale altor bunuri; 3) cererile privind executarea contractelor și obligațiilor; 4) acțiunile privind compensarea daunelor, prejudiciului și intrare samavolnică în posesie, când acestea nu antrenează litigii privind dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile; 5) litigiile referitoare la executarea hotărârilor; 6) litigiile referitoare la privilegiu. Totodată, conform art. 82 al prevederilor generale ale procedurii judiciare civile, în procedura redusă urmau să fie examinate toate acțiunile privind încasările în baza contractelor sau obligațiilor puse în executare, precum și orice cauză ce ținea de competența judecătorilor de pace, cu excepția cazului când, în baza valorii acțiunii, cauza respectivă ținea de competența instanțelor generale de judecată. Potrivit art. 1316 al Statutului de procedură judiciară civilă din 1846, în procedura redusă nu puteau fi examinate acțiunile pri-

¹⁴ Ibidem, pag. 125.

¹⁵ Crețu Vasile, Schiță istorică a procedurii speciale, Anale științifice ale Universității de Stat din Moldova: Probleme actuale ale jurisprudenței: realizări și perspective, Chișinău, Centrul Ed. al USM, 2002, pag. 222.

¹⁶ Судебные Уставы 20 ноября 1864 года, с изложением рассуждений на коих они основаны. Издание Государственной Канцелярии, СанктПетербург, 1866, стр. 189.

¹² La formation de l'Empire Russe, Etudes, notes et documents par Boris Nolde, Paris, Institut d'Etudes Slaves, 9, Rue Michelet (VIe), 1952-1953, în seria de cărți Studiorum Slavicorum Orbis, ediția a 5-a, sub redacția lui Medvedev I.P., Sankt Peterburg, 2013, pag. 674.

¹³ Aramă Elena, Coptileț Valentina, op. citată, pag. 125.

vind compensarea prejudiciilor și daunelor cauzate prin neglijența, imprudența sau tăgănarea persoanei cu funcție de răspundere din cadrul departamentelor administrative. Conform art. 350 al Statutului procedurii judiciare civile din 1864, după primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul numea data când părțile trebuiau să se prezinte în fața instanței de judecată. Termenul de prezentare a părților nu putea fi mai mic de șapte zile, dar nici nu putea depăși o lună, fără a lua în calcul timpul necesar pentru parcurgerea distanței până la amplasarea instanței de judecată. În cazurile urgente, și dacă pârâtul locuia la o distanță mai mică de zece mile de instanța de judecată, acest termen putea fi redus. Totodată, la elaborarea Statutului de procedură civilă din 1864, a fost expusă părerea potrivit căreia pentru examinarea cauzelor ce reies din acte incontestabile, întocmite legal, ce conțin semnătura debitorului sau reprezentantului acestuia, indiferent de suma acestora, judecătorul să le poată examina în ordine specială și să le pună în executare imediată, dacă pârâtul nu va prezenta obiecțiile sale, care conform legii, transformau acțiunea necontencioasă în acțiune contencioasă.¹⁷ Această propunere însă nu a fost acceptată, în special din cauza că nu se încadra nici într-una din cele două tipuri de proceduri prevăzute de Statutul procedurii judiciare civile din 1864: procedura examinării cauzelor necontencioase și procedura examinării cauzelor contencioase constituind, de fapt, un al treilea tip¹⁸ de procedură, dar și din considerentul că în practică deseori se întâlneau situații când debitorul obligației prezenta obiecțiile sale contra unui act (document) incontestabil, fapt care, conform procedurii, ducea la suspendarea executării hotărârii emise de judecător privind încasarea sumei de bani stipulate în documentul prezentat instanței de către creditor. Din aceste considerente, procedura redusă, în lumina reglementărilor normative din 1864, prevedea obligația pârâtului de a se prezenta în fața instanței de judecată, unde putea să-și expună obiecțiile, oricare erau ele, iar judecătorul urma să le examineze și să emită hotărârea, totodată dispunând, dacă considera necesar, punerea în executare imediată a acesteia. Urgentarea și simplificarea procedurii judiciare astfel consta în numirea termenilor mai scurți pentru înfățișarea părților și posibilitatea dispunerii de către instanță a executării imediate a hotărârii emise în categoriile sus-menționate de cauze.

¹⁷ Ibidem, pag. 191.

¹⁸ Notă: pledăm pentru utilizarea termenului „tip de procedură civilă” (tipuri de procedură civilă, la plural), reieșind înseși din definițiile expuse în Dicționarul Universal al Limbii Române, care vizavi de noțiunea de „tip” ne oferă următoarele sensuri: totalitatea caracterelor distinctive esențiale ale unui grup, ale unei familii, ale unei rase etc.; caracter distinctiv, particularitate; model, formă căreia îi corespunde o anumită grupă de obiecte sau de fenomene, expresie: s-a impus un nou tip de a face politică. Noțiunea de „fel” (feluri, la plural), conform aceluiași Dicționar, înseamnă mod, chip de a fi, de a acționa; specie, soi, varietate; neam, origine; obicei, datină; sortiment de mâncare, preparat. A se vedea Dicționarul Universal al Limbii Române, ediția a doua, /tranză a treia/, Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, București-Chișinău, Litera Internațional, 2007, pag. 1503 și, respectiv, pag. 469.

Un alt mecanism de urgentare a examinării cauzelor în procedura redusă consta în obligația reclamantului de a prezenta toate documentele pe care își baza pretenția odată cu depunerea cererii de chemare în judecată. Pârâtul era obligat să prezinte toate documentele pe care își baza obiecțiile cel târziu în ziua în care a fost citat în instanța de judecată. Astfel, în procedura redusă erau comasate, într-o singură fază, cele trei faze proprii procedurii judiciare obișnuite în acea perioadă – faza citării pârâtului pentru a se prezenta în fața instanței de judecată, faza ședinței de judecată și faza emiterii hotărârii. Dezbaterile judiciare, realizate în contradictoriu prin intermediul comunicării prealabile în scris părții opuse a argumentelor și dovezilor în susținerea propriei poziții, în procedura redusă nu aveau loc, fiind înlocuite cu obligația părților de a prezenta documentele pe care își bazau pretențiile (sau obiecțiile, în cazul pârâtului). Excepții erau admise doar dacă părțile nu erau de acord cu examinarea cauzei în procedura redusă sau când judecătorul constata asupra imposibilității examinării cauzei în lipsa explicațiilor prealabile în scris între părți. Procedura redusă se realiza preponderent verbal, fiind, de regulă, excluse actele ce urmau să fie realizate doar în scris. Conform art. 364 al Statutului de procedură judiciară civilă din 1846, în cazul în care instanța considera obiecțiile pârâtului neîntemeiate, se emitea hotărârea care era pusă în executare imediată și se elibera titlul executoriu. Ne prezentarea reclamantului la data când au fost numite dezbaterile verbale ducea la încetarea procesului până la depunerea unei noi cereri de chemare în judecată sau, la cererea pârâtului, emitea hotărârii conform regulilor generale de procedură. Ne prezentarea pârâtului însă nu împiedica instanța de judecată să emită hotărârea în lipsa pârâtului, conform regulilor generale. Hotărârea emisă în procedura redusă putea fi contestată cu apel în termen de o lună (art. 91 al prevederilor generale ale procedurii judiciare civile din Statutul de procedură judiciară civilă din 1864).

Totodată, ținem să menționăm că, odată cu adoptarea în 1864 a Statutului de procedură judiciară civilă, a fost abrogată competența stabilită anterior, conform Culegerii de acte normative din 1857, a organelor de poliție de a constata caracterul litigios sau nelitigios al actului (sub care se înțelegea obligația dată spre executare sau contractul pus în executare), în baza cărei constatări organele de poliție procedau sau nu la executarea silită a acestor acte. Modalitatea dată, de altfel, nu s-a dovedit a fi viabilă, or constatarea organelor de poliție asupra caracterului litigios sau nelitigios al actului sau al obligației nicidecum nu ținea locul unei examinări judiciare în fond a cauzei, neavând autoritatea de lucru judecat și putea duce la încălcarea drepturilor uneia dintre părți, dacă partea respectivă nu contesta actul organului de poliție în instanța de judecată în termen de patru luni.¹⁹

(Continuare în numărul următor)

¹⁹ Судебные Уставы 20 ноября 1864 года, с изложением рас- суждений на коих они основаны, op. citată, pag. 198.